

ПОЛИЦИЈСКИ ГЛАСНИК

СТРУЧНИ ЛИСТ ЗА СВЕ ПОЛИЦИЈСКЕ РАДЊЕ

ИСПИТИВАЊЕ ПОУЗДАНОСТИ СВЕДОКА.

Уверљива снага доказа са сведоцима има своју основу у претпоставци, да је сведок подобан за истинита, правилна онажања, и да има воље, да то, што је приметно или запазио, саопшти верно, правилно, тачно, неизложено никаквом неспоразуму или рђавом разумевању. Како су погодбе овога врло разноструке, природно је да за то често има сметња или сумње ма у ком обзиру. Није се чудити, дакле, што се законодавство од вајкада трудило, да позитивним нормама отклони сведоке, којима се не може веровати, или у које се не сме поуздати. На томе је, управо, засновано и начело оптужно у казненом праву најранијих стадија државнога развитка, било да се казненом праву давао карактер чисто приватно-правни, или да се на оптуженога, већ само за то што је оптужен, гледало са толико неповерења и одвратности, да се показивало равнодушности и онда, ако он само случајно није успео одбрани се, или ако се, н. пр., не би одбранио тиме, што би из кључале воде извадио усижано гвозђе, а да руке не сагори! У првим стадијама државног развитка, дакле, сведоци су и са свим искључавани, а сваки оптужени сматрао се као и крив, и остављен је само случају, да, ако може, докаже невиност каквим чудом својим. Доцније је законодавство узело у круг доказа казнено-правних и сведоке, али се увек на све могуће начине трудило, да отклони и изузме сведоке, којима се не би могло веровати или који би ма по чему били непоуздани. На томе је основана и до великог развитка дотерана тако звана доказна теорија у казненом праву. Али ни сама супротност тога принципа, ни сам принцип слободног оцењивања доказа на супрот законском регулисању доказа, дошавши до победе, није могао са свим раскртити с тим. За то налазимо и данас да законодавства, не могући или не хотећи излагати како да се цене докази, постављају ипак правила о материјалу, који се може узети у оцену. И онда налазимо у казним законима, у погледу сведока, одредбе, којима се од сведочења искључују сведоци, који се, из физичких или правних узрока, јављају као непоуздани, какве су и одредбе § 114. нашег закона о кривич. поступку. Испитивање и таквих сведока бива још у случајевима претходне истраге само ради правца којим да се пође, ради простих сазнавања; оно, што се тиме добија, долази у област простих информација, да би се тим путем дошло до правих доказа, који би се испитали. Иначе, казивања тих сведока, сама по себи, без значаја су, јер се узима да су то лица, која неће да кажу истину, или, ако хоће, не могу. Остављајући на страну она лица, која се од сведочења искључавају из правних узрока, а тако и она, која би за сведоку била неподобна из узрока физичких, већ за сваког очевидних, као што су мала деца, ми хоћемо овде да изнесемо поузданост оних сведока, који се, по тим физичким узроцима, сматрају обично као са свим подобни за сведоку и потпуно поуздани да кажу оно што су видели или чули. Тога ради, хоћемо овде да саопштимо једну расправу, коју нам је ових дана о тој ствари донео нови берлински „Архив за криминалну антропологију и криминалистику“, у првој свесци својој. Из тога ће се најбоље видети и сва неоснованост покушаја да се законом у напред регулисавају докази, и права потреба, да се судији, уз претпоставку независности његова положаја и, наравно, потпуне спреме и дораслости његове за позив коме служи, оставе са свим одрешене руке за самостално испитивање и пуну слободу у оцени доказа.

I.

Пред столом иследника и судије стоје два сведока, два честита човека, којима се може веровати. Обојица хоће само истину да кажу, па ипак у ономе, што тврде исказом својим,

они су међусобно у дијаметралној супротности. Обојица су потпуно уверени да истину говоре, сваки од њих с поузданошћу остаје на свом казивању, а ипак један од њих мора да се вара.

Иследник и судија не знају шта да раде код оваке супротности исказа, не знају коме од сведока да поклоне веру. Оба сведока образовани су људи, а образованост, по теорији, уздиже и појачава веру у поузданост сведока.

За што још ниједан судија, у случају такве недоумице, не дође на мисао, да проучи саме сведоке, да са њима опит учини?

За што још ниједан бранилац у интересу свога клијента не изјави, да оспорава сведоку подобност да је могао нешто запазити, нешто добро посматрати? За што још ниједан бранилац није затражио, да се сведок проучи, да се опитом испита његова подобност посматрања?

На тако испитивање јамачно се за то не мисли; што се, на жалост, верује у необоривост принципа за суђење о сведоцима. Али како, кад ти принципи стоје на основи са свим слабој, непоузданој?

Ко није навикнут бавити се у шуми, биће, кад први пут у њу уђе, лишен не само подобности за посматрање него и подобности виђења. Због таме која је у шуми, због пометње која за око настаје услед стабала многих дрвета што су ту једно крај другог, око није кадро да у себе прими сигурне слике. Баш ако лице, које је први пут у шуми, и мирно стане ту, неће бити кадро ни на близу да види или разликује предмете или животиње. Још је мање кадро да што види кроз дрвеће на далеко, па ма тамо била и каква животиња као коњ велика, само на двадесет корака далеко. Око лица, које посматра, није извезбано да види под нарочитим приликама у шуми, и за то око његово не саопштава правилне, оштро оцртане слике. Контуре, боје, прелазак са светлости у заладак, из видела у таму, смешали су се пред непривикнутим оком само у нешто са свим неодређено, из чега оно не може никакву јасно оцртану слику да изнесе. Ако се лице, које је први пут у шуми, креће, видеће и с десна и с лева да се дрвета непрестано мичу и групирају, те ће бити још већа неподобност да види. Само поступно навикава се око да из ове опште смешаности добије одређене слике, а та подобност ока рашиће лагано *вежбањем*. Ко је увек у шуми, као што су шумари, ловци, чобани, стругари и др., видеће у познатој му околини ванредно добро и тачно и ако је она слабо осветљена, и ако се пред слику, коју око има да прими, испречило пуно ствари.

Узмимо сад, да у неком криминалном случају имамо пред собом два сведока, који су у шуми посматрали нешто, што се догађало прилично далеко од њих. Један је од њих чобанче, које је у шуми са стоком од своје десете године, дечко природе, који једва уме читати и писати и са свим је неваспитан. Други је сведок професор, лџа науке, члан свих међународних академија наука. По досадањој теорији о сведоцима, професор је личност, којој ваља веровати, јер је образован, поштован, човек великог духа и јаке снаге ума, а још и одрасао човек. Према њему стоји са свим необразовано, некултиковано, недорасло чобанче. Али, у истини, *оно* је лице коме треба веровати, чобанчету ваља веровати а не професору. Чобанче је *вежбањем* јако развило и усавршило своју подобност да види шта у шуми бива. Професор јамачно може бити лџа с микроскопом или у свом кабинету, а у шуми, у коју он ретко кад и долази, неће видети ништа или, ако што и види, неће бити јасно, те се због тога на његов исказ не треба нимало ослањати.

Ко се први пут пење уз какав планински вис, зачудиће се с каквом сигурношћу планинац, који му је вођ, разликује предмете у даљини. Вођ ће му рећи да тамо иде нека жена, а он ни с помоћу стакла неће видети што друго него само

једну тачку која као да се креће. Па и ту тачку видеће истом пошто се његов вођ за неку минуту потрудио, да га на њу учини најживим и да му је нађе. Они обојица имају са свим исте очи, само су очи вођа *извећане* да приме и запазе слике у особитим приликама планинским, а онај други, странац, може доћи до те подобности само дужим борављењем на планини и већбањем очију својих. Пека је странац човек великог образовања а његов вођ са свим обично сељаче, образовањем његовим никако се не може заменити она *извећаност*, коју је стекло сељаче гледајући с планине.

Па и раван има тешкоћа за вид *неизвећаног*. Из службе у војсци, сећам се једног врло поучног случаја. У пролеће први пут крену се батаљон према непријатељу. Наш батаљон команданат, који је волео да нас, с једногодишњим роком, поучава у пракси, стави на чело трупе нас једногодишњаке и даде нам за вођу једног, који беше ослобођен једногодишњег рока, а већ је био пола године одслужено, али, како је дотде била зима, није ни био на пољским упражњењима. Још нас нарочито учинише најживим, да ћемо наићи на непријатеља, и заиста брзо га угледамо у затвореној колони с обе стране друма. Наш вођ и два му пратиоца зауставише се, сва предводница приђе им и једногласно закључише: десет корака пред нама стоји непријатељ. Сва предводница за тим започе брзу ватру на непријатеља и тиме изазва највећи смеј свега батаљона, јер затворени непријатељ биле су жене, које су у редовима стајале, радећи своје пољске послове. При крају рока своје службе, ми једногодишњаци, по свој прилици изузетно, били смо у стању, да на одстојању десет пута већем од онога, на коме су ове жене биле, са свим јасно разликујемо не само лица на земљи при развој светлости, него смо могли видети и да ли су лица, која к нама иду, војна или цивилна, шта више већбањем изоштрили смо вид тако, да смо могли казати: иду три човека; они нису врх трупе која маршује, него су патрола, и то патрола која своју службу не врши добро, људи се лунђају и не пазе. Већбањем смо свој вид изоштрили.

Ко са села и из мира идилске одвојености први пут дође у огромну вреву великоварошке улице, биће испрва као заглушен. Осећај несигурности, непријатности у тој вреви овлађује шта више и оним, који би раније био живео у великој вароши, па по том дуже времена био провео у каквом мањем месту. У тој вреви уличнога саобраћаја странац није кадар да прими јасне, одређене слике. Треба му више недеља око да већба, да у том великоварошком саобраћају прикупи пажњу своју и. пр. на извесно лице, и да га очима прати, кад се у тишини уличног саобраћаја за време губи и опет јавља. Планинац, шумар, војник по занату навикли су да у пољу оштро и тачно виде, али овде у метежу велике вароши по готову изгубиће подобност да виде, морају поново учити да виде, а очи су им, као у свих људи, тако конструисане, да ће, носе нешто већбања, научити да виде онако исто као и великоварошанин, који од рођења живи у великој вароши.

Ове, нешто драстичне, примере наводимо, да бисмо показали, да човек, који хоће нешто да посматра, мора имати подобности не само да види у опште, него треба да има и извесну *извећаност* да види у извесним приликама. Ко се роди као здрав човек, доноси собом на свет све подобности чула. Зависи од његова васпитања, од његове околине, од места становања његова, од прилика у којима живи, како ће се развити његова чула и умне подобности. Човеков организам телесно и умно тако је удешен, да подобности и моћи, које има одмах с рођењем, расту и јачају већбањем, а слабе, отупљују, шта више нестају ако нема већбања. Ко је рођен у великој вароши и позивом својим принуђен да век проведе радећи у соби, изгубиће најпосле подобност да у опште види на даљини. Он није кратковид, али му мрежица у оку није кадра да прима слике из даљине, па ни самим дугим и систематским већбањем неће се моћи више са свим повратити већ отуђена и од чести изгубљена подобност.

Како је с видом, тако је и са слухом. Човеково ухо у главноме није ништа друго него микрофон, који прима звуке и мозгу их предаје, као што и око човеково најзад није ништа друго него једна комора. Али и око и ухо баш тиме се необично разликују од коморе и микрофона, што имају подобности да се изоштре већбањем и што им, ако већбања нема, затупљује подобност. Ма да слух по себи изгледа ствар врло

проста, ипак само већбањем долази се до тога, да се може ухом чути не само најтиши шушањ, него и одредити од куда и од чега долази. Ко живи у каквом парном млину, ко годинама остане у каквој казанциници, ко стањује поред каквог хучног водопада, постепено губи подобност да разликује финије звуке. Великоварошанин мора се баш навикавати, да у неку руку затвара своје уши од галаме, која са свих страна иде к њему, а по најпре то мора чинити умни радник у великој вароши. Ако се не може да навикне да му мозак не прима све оне могуће звуке што му их, кад ради, ухо даје, онда такав умни радник за својим писаћим столом неће далеко отићи. Свакојако већбањем доћи ће до праве виртуозности, да не чује ништа што му у ухо дође, моћи ће, како се обично каже, радити ако и топови око њега пуцају, али тиме ће губити и подобност да чује у опште добро и тачно. Неће чути добро ни онда, кад се буде трудио да чује, а још мање ако не буде нарочито пазно на то што има да чује, ако се не буде нарочито трудио да разликује извешан звук, извешан глас.

Ретко је кад дух човеков тако упућен, да оно, што му с поља долази, коректно у себе прими и употреби. Не само умни радник, него скоро сваки човек, који мисли, занима се у уму своме стварима које га интересују, и ако није на раду или занимању своме. Од свега онога света великоварошкога, што јутром у одређени час треба да што пре дође у радионицу, јамачно је врло мало њих, који уснут своје очи и уши држе отворене само тога ради, да би примали упечатке, који им долазе док су на путу за радионицу или фабрику. Људи баш на све ће друго пре мислити него на то шта ће приметити на улици, којом већ стотинама пута иду, него на оне ситнице и маленкости, којима им се уснут пуни око и ухо. Људи су тада с мислима својим са свим негде на другом месту. Сељанин, шећући се, јамачно обраћа пажњу зеленилу дрвета, шареној боји цветова, плаветнилу неба, изгледу животиња и људи с којима се сусреће, али се не шеће само тога ради да ма што види и чује. Његов дух занима се и другим стварима и само *по навици* види и чује за време тога размисљања оно, што се око њега дешава. Сви ми видимо и чујемо само *по навици*, и ако смо се навикли да нетачно видимо, да нетачно чујемо, ако немамо *извећаности* ни за виђење ни за слух за извесне прилике, *чућемо по навици нетачно, видећемо по навици нејасно* — на кратко бићемо навикнути, да својим очима и ушима чинимо и мозгу дајемо рђава, неисправна, нејасна, лажна опажања.

У салону мојега стана има огледало, које је до пода, а оквира нема никаква, него су околу њега са свих страна завесе. Људи, који први пут у тај салон долазе, били они радници који имају ту посла или посетиоци из најразноврснијих кругова, сви држе да су то отворена врата, а и не мисле на ма какво огледало, и покушавају да прођу кроз огледало. Мора се пазити на сваког новог посетиоца и ухватити га за рукав, да не би главом лупио у огледало. Чудећи се, за тим кажу: „Како је могло бити да сам за врата држао, кад сам самога себе видео!“ Али људи *по навици виде рђаво и нејасно*, а уз то иде и још једна навика. Они су навикли, да огледало има оквир. Кад пред собом имају обасјану површину, опточену оквиром од полирана дрвета или трептава метала, онда кажу у себи: то је огледало, јер има оквир. Моје огледало не опомиње тиме ум онога што пред огледалом стоји. Они држе огледало за отворена врата и трче у њих. Вероватно да при расуђивању, да пред собом имамо огледало што је око њега оквир, ради само нижа свест. Ако би се са више свести радило, људи би казали: „Пред собом имам себе, дакле пред огледалом сам а не пред вратима!“ У опште неће се претерати ако се узме, да у нормалним приликама људи у опште са мањом свести примају што виде и чују, и да само у ретким и изузетним случајима или само у извесним приликама буди се и у акцију ступа виша свест кад се гледа и слуша.

Али је несумњиво, да се подобности свакога човека, да види и чује, дакле подобности да у себе прима спољне упечатке, основно разликују, дакле да се разликују не само у главноме и у целини узете, него и у свима оним стоетруким нюансама и огранцима. Ко је живео само у селу, или само у великој вароши, биће мање *извећан*, да види и чује у најразличнијим околностима, од онога који је читав низ година живео у великој вароши, па на планини, у шуми, на мору итд.

Место становања, васпитање, настава, оно чиме се већ дете интересује, све то утицало је на подобност човеку да види и чује, и за то је та подобност у сваког човека различна, за то нема ниједног нормалног човека, који би се могао сматрати као мерило, којим би се мериле подобности других људи. По томе треба усвојити, да од два сведока, што пред судијом стоје и о истој ствари се питају, сваки је друкче оспособљен да види и чује, да један може бити види добро по навици, други види рђаво по навици, да је један навикао, кад гледа и слуша, да пушта у рад само мању свест, а други овда онда узима и вишу свест, кад хоће да гледа и слуша како је навикао. У кратко, треба доћи до уверења, да се два сведока, што пред судијом стоје, могу поредити са два суда, слична по спољњем облику, али са свим различна по капацитету, по ономе шта је у њима. Два подједнако велика и по спољњем облику са свим слична суда могу се грдно разликовати по ономе шта могу у себе примити, према томе да ли су им дуварови јаки или танки и растегљиви, да ли им је дно при крају или сувише високо намењено. Ниједном судији, ниједном државном тужиоцу, ниједном браниоцу, шта више ниједном човеку здравих чула није пало на ум да рече: суд је суд, н. пр. буре је буре, оба су бурета подједнако велика и једнака по облику, те по томе да морају имати и једнак капацитет. Али кад се то тиче сведока, одмах се теориски прима, да они правилно виде, неправно чују, правилно мисле и исеказују. Сведок је сведок, само образован сведок има још права да му се још више верује, ма да баш образован човек, умни радник, више него многи други људи своја чула отуђује и једностраним чини за примање упечатљивих са поља. Наука, баш као поједина и засебна дисциплина, обухвата данас тако прегрдну област, да човеков живот не достиже да се она обдела, да је једва кадар један човеков ум да је прегледа. У свакој дисциплини, при сваком пословању бацају се људи због тога махом на специјалности, на једну са свим одређену грану знања, технике. У то се они толико удубљују, да постижу ванредну, баш чудесну извешаност. Али за то тим више пренебрегавају све остало и на тај начин све више бивају једностранци, да по готову губе подобност да правилно суде о чему, што је ван њихове специјалности.

(Наставиће се).

ПРАЗНОВЕРСТВО

1. Празноверство у погледу на остављене ствари.

Значајно је, каквог утицаја још дан данас има празноверство на људе, који су злочин изабрали за циљ у животу. Злочинци доста пута траже да се користе празноверством других људи, а доста пута оно и пад њима господари и наводи их на необјашњиве ствари.

Иследнику је од врло велике важности, да је добро посвећен у празноверице, јер оне га више пута могу одвести погрешним правцем, једино због тога што се често мисли, да понеки догађај, нека нађена ствар и т. д. морају имати великог значаја у криминалном случају, а у ствари то је неко празноверско средство или тако нешто, што само по себи није ни у најмањој вези са злочиним. Још и дан данас влада међу доповима најгрубље празноверство. Ја сам лично видео „жикак“, који је направљен од масти невинне деце и који је служио за то, да се види, да ли је још ко будан у кући, у којој се врши покрађа. Чак и велики злочинци могу се још дан данас објаснити празноверством. Веома би погрешили, кад би који такав злочин хтели да оправдамо ненормалношћу душевног стања. Учинилац је у таквој прилици душевно здрав, али је занесен најмрачнијом празновером.

Овде долазе и она веровања нашег народа у вампире, за тим употребљавање невинне деце крви, приче о вештицама које једу срца. У свима временима веровало се, да срце детета из мајчине утробе, кад се вруће поједе, даје натприродну снагу, да човек постаје невидљив, да може летети, и т. д.; многе сличне старије случајеве доноси *Аве Лалман* у књизи: „Der Magnetismus mit seinen mystischen Verirrungen“, Leipzig, Brockhaus 1881 — али и у нашем добу дешавају се такви случајеви, као што је н. пр. убиство, које је извршено 1879 године на пољу Св. Духа код Хамбурга над Шведкињом Андерсен,

која је била у другом стању, и убиство извршено пре неколико година у Бечу.

Иследник треба да узима у рачун празноверство тек онда, пошто му узрок и догађај остану нејасни на друге начине. Свакојако да и ту треба бити врло пажљив.

Готово сваки обичан допов носи уза се какав запис или неку стварчицу, која га тобож чува. Многи пак, пошто је извршио дело, оставља на том месту штогод своје, у уверењу, да се после тога неће пронаћи његово дело или бар да је он извршилац тога дела.

Љубазница неког озлоглашеног обијача беше своје десетомесечно дете оставила на пољу у хладној зимској ноћи, а поред њега је оставила своје ципеле, које је пре кратког времена неки обућар за њу направио. Тај обућар становао је у близини места где је дете остављено, те је с помоћу њега и пронађена ова зверска мајка. Она је признала, да је ципеле оставила тамо с тога, да не би била откривена. Из истог је узрока један разбојник (који је већ осамнаест година на робији) на месту где је убиство учинио, поред убијеног, извршио нужду.

Да напоменемо, да је и овде ова околност доста доприносила да се убица пронађе; средњи лекар је одмах изјавио, да та нечист мора бити неког јако развијеног човека, и у ствари убица је био таква снажна прилика, какву ја дотле нисам никад видео.

У Северној Немачкој влада слично веровање. Злочинци мисле, да никад неће бити пронађени, ако на лицу места оставе своју нечист. Догод је нечист врућа, мисли се да се дело уопште неће открити; с тога се доста пута налази нечист брижљиво покривена рупцем или пеширом, да би што дуже остала топла, те да се извршено дело тако брзо не открије.

Слични су узроци и тада, кад учинилац на месту злочина руке умије или сасвим намерно свој траг остави: у оба случаја он је нешто од себе оставио, те се нада, да тако неће бити пронађен.

После једне велике покрађе нађен је на једном орману крвав отисак целе човечје руке. То је дало повода најразноврснијим комбинацијама. Мислило се, да се је допов при обијању морао тешко повредити, или да су била двојица, па да су се при дељењу плена криво завадили — и тушта и тма таквих нагађања. Тек кад је пронађен учинилац увидело се, да је он сам себи намерно пустио крв, том крвљу намазао руку и начинио онај отисак, да би тако, оставивши своју крв и отисак своје руке, по свом уверењу, учинио, да га власти не могу пронаћи.

Од врло великог је значаја семе од татуле, кад се нађе на месту где је злочин извршен. Татула је врло чудна биљка, чудна по свом дејству, чудна по својој историји, чудна по својој употреби. Она човека трује, опија и сразмерно мала количина довољна је, па да нанесе смрт. Корен, лишће, лепо цвеће, дивни плод, све је опасно и сумњиво. Кад се лишће те биљке метне на топлу платну од пећи, па се удише то испарење, добија се као несвестица, коју прате визије и грчеви. Кад се машу, која се справља из сатрвеног семена од татуле, натрљају извесни делови тела (нарочито испод пазуха), човек се некако осети лаган, одушевљен, чини му се да лети као птица*, а одвар од зрнења, кад се само у малој количини пије, изазива љубавничке осећаје.

Кад имамо пред очима ова дејства, онда нам је јасно све оно, што су несрећне жртве у парницама вештица признавале, да су одиста доживеле. Али и ако смо прошли времена осуђивања вештица, писмо прошли времена употребљавања татуле. Она је тек доцније дошла у Европу: из Јужне Русије, из Сибирије, из Источне Индије, не зна се управо одакле је пореклом. Али главно је, да се за њу зна откако су Цигани дошли у Европу, а пошто она још и данас у циганским причама игра велику улогу и увек је код њих има, онда као да ће бити са свим вероватно оно разгранато мишљење, да су Цигани татулу донели у Европу.

Већ и саму историју о постанку татуле створили су Цигани; они причају, како је једном био неки бели човек, који

* Јапански путник *Кемифер* прича о неком „опијајућем“ средству, справљеном од татуле, које је он кушао. Учинио му се, вели, као да на коњу кроз облаке лети.

је својој жени ставио у погодбу, да никад ништа не сме учинити против његове воље. Али једанпут она учини тако нешто, он је прокле и претвори у татулу а њихна деца, која се услед клетве свог оца мораше расути по целом свету, узеше семена од те биљке, своје мајке, и однесоше га у свима правцима ветра. Тако постадоше Цигани, и с тога сваки Циганин носи уза се семе од татуле (*цесхосхекро*).

Тако они сами причају, и одиста на местима, где су Цигани извршили какав злочин, налази се готово искључиво семе од татуле. Веле, да га они увек остављају, али пошто оставе само неколико зрнаца, и то на скровито место, то се у већини прилика и не нађу. Али ако на месту извршеног злочина нађете татулиног семена, можете бити поуздани да су учиниоци били Цигани. У другим народима се за то толико не зна, те се ретко дешава, да ће други који злочинац оставити то семе, да би скренуо пажњу на Цигане.

Кад сам упитао једног старог Циганина зашто то раде, рекао ми је да то чине због злих духова, који им при покрађама посао кваре. У осталом казао ми је, да то семење „бацају“ на зле духове али пошто се семење налази баш *скривено*, а не *бачено*, онда не верујем да је старац казао истину. Главно је да то зрнење треба сматрати као средство празноверног света а и као иначе опасно средство*).

2. Празноверство о стварима, које се носе уза се

Пошто смо већ говорили о стварима празноверног порекла нађеним на местима, где је дело извршено, онда морамо да рекнемо коју и о стварима, које као празноверичко средство налазимо код лопова и које би нам својом природом могле да прикажу боју личности, која их носи.

Тако н. пр. у Немачкој, кад власти премећу кућу људи, за које се посумња да краду дивљач, обично налазе корен од папрати. Упитају ли их за што ће им то, они одговарају да је то добро имати у кући за домаће животиње. Лукави крадљивци дивљачи склонили су и посакривали све оружје, да их оно не би властима одало. Али немачким истражним властима довољно је да нађу поменути корен, па да су на чисто, да имају посла с крадљивцима дивљачи. На име тај корен од папрати је једно њихно празноверско средство. С помоћу њега они о међудневицама лију сачме, које, по њиховом мишљењу, неће никад промаштити дивљач.

Веома су сумњива и она лица, који носе уза се тако звану траву *расковник*. Ова у средњем веку толико цењена и слављена ствар данас је још угледнија и распрострањенија по што се мисли; на понеким местима велики лопови плаћају расковник врло великим сумама. Тај расковник није ништа друго но корен од велебиља, код неких корен од дебеле тикве, а код неких опет корен од извесне папрати и корен од *Euphorbia lathyris*. У прошлим вековима веровало се, да те траве доносе срећу, љубав и богатство. Данас се њима, по мишљењу празноверних људи, отварају браве. Нађе ли се дакле која од тих трава код какве сумњиве личности, онда можете бити на чисто, да имате посла с правим обијачем.

Слично оним „жишцима“ што се праве од масти невинне деце јесте тако звани мртвачки палац, који је искључиво у употреби код Цигана. То је палац леве руке неког покојника, који је девет недеља лежао у гробу, па ноћу о младом месецу ископан. Кад се има уза се такав палац, може се мирно и спокојно ноћу обијати кућа или шта друго, не бојећи се, да ће се укућани пробудити. Нема сумње да тих палаца има у великој мери код Цигана свих земаља; ја га нисам никад видео. Веле да и француски лопови још и дан данас носе уза се тај „лоповски палац“, који се код њих зове *main de gloire*.

(Наставиће се).

*) Врло интересних података о татулином семени има у немачком делу „*Fürtreffliches Denkmal der göttlichen Regierung*“ М. S. Hosman, Frankfurt 1701. Ту се опширно прича да се то семе у Инђији а и код „других Црнаца“ употребљава за то, да се људима одузме свест и памћење, те да не виде шта се око њих догађа. Тако вели се, да индијске жене дају својим мужевима одвар од татуле, па онда у њихном присуству са својим љубавницима врше браколоство. Мужевни све то

КОЦКАРСКИ ПОСАО.

(ИЗ БЕЛЕЖАКА ЈЕДНОГА ПОЛИЦАЈЦА)

И ако се овај случај није догодио за време моје полицијске службе, него сам му случајно био очевидац, ипак га уносим у ове белешке ради његове ретке интересантности.

Биће од тада десетак година. Ја сам још тада био ђак. Не знам ради каквог договора, али се добро сећам да бејаш уговорио састанак код „Еснафске кафане“ са Жиком „Ковечком“ мојим тадашњим нераздвојним другом. Рекли смо да се нађемо око девет часова у вече.

На уречено време одем тамо, али Жике нема. Очекием пола сата и више, али он не долази. Већ бејаш постао нестрпљив. Није ми било толико досадно што га чекам, него ми је било јасно да ме је преварио. Мора бити, премишљао сам да је наишао где год „да баца у кљун“, — како се је он фигурално изражавао у месту глагола: пити. — па је на мене и заборавао. А волео је више тај глагол, него ма које особено женско име. А нарочито, кад је још, како вели, „муфте“.

Зловољно лупкарам ногом по патосу и загледам сваког часа кад се врата отворе. Али Жике нема. Видим већ да неће ни доћи. Пије тај негде... Док у један мах упаде у кафану витак, лепо одевен младић од својих двадесет година. Много је опомињао на каквог „масароша“. Запазих одмах да је он нова појава за ову кафану, јер се сви стални посетници почеше за њим да осврћу и да га љубопитљиво одмеравају погледима.

Новајлија застале на сред кафане и погледа пажљиво по свима гостима. Пагледало је као да некога тражи. А за тим приђе столу, који је одмах до мога стола стајао, и маши се за столицу. За овим столом седео је осамљен један Србомаћедонац, по свој прилици какав омањи предузимач грађевина. То је доказивало оно са свим чисто руво на њему. Беше већ у пола задремао. Новајлија се пред њим лако поклони, па онда запита врло учтиво:

„Молим вас да ли је ова столица слободна?“

„Седите, седите“, ушептрља Македонац збуњено и поцрвени као куван рак. Оволика учтивост не јавља се увек у овој кафани, где све иде онако еснафски — фамилијарно.

Новајлија седе и баца још један олаки поглед на околне столове, а услужни Македонац одмаче столицом готово изван стола.

„Та, молим вас, што се снебивате ради мене“, започе новајлија достојанственим гласом, „седите људски, комотизирајте се.“

И Македонац помаче столицу на старо место.

„Келнер, чашу бољег црног вина“, нареди новајлија, па се маши за коскану „муштиклу“, која пред Македонцем на столу лежаше.

„Е, ово је баш деликатна муштикла“, поче он да се диви, „а где сте је купили, ако смем знати?“

Македонац зевну.

„На вилајет, три гроша работа“, рече и одмахну руком. А кад му новајлија врати „муштиклу“ и сам је стаде загледати, као да је никад није видео. „А ви-је сте ђак?“

„Јесте, молим, ђак сам“, одговори новајлија и испрси се. А за тим настави као да се присећа:

„Ја учим, знате, за... овај... попа.“

Било ми је несумњиво да је ово нека варалица. Ничега ђачког није у понашању и изгледу имао, а сем тога то ми је доказала и та околност што се онако присећа о томе шта учи. Заборавих на Жику и предузнем пажљиво посматрати шта ће даље бити.

Постаја неколико тренутака у ћутању. У том келнер донесе чашу с вином. Новајлија сркну донето вино, па се обрати Македонцу:

„А што ви ништа не пијете?“

„Хвала, пио сам.“

„Деде, деде, молим вас, једну чашу ако смем понудити. Имам рачуна.“

„Е-е“, учини Македонац љубопитљиво и примаче се још ближе столу. „А какав си је това рачун? Нешто онако? А?“

гледају, смеју се, али доцније не знају о томе апсолутно ништа. Сличну употребу од те биљке чине индијски лопови — а и наши цигански лопови. Пада у очи, да се и у овоме слажу Цигани и Индијанци.

»Па... јес', «отеже новајлија и протеже се.» Знаш љубавне ствари.«

»Е, нек је среќно! А убава ли је?»

»Девојче као цвет. Нема му пешнаест година.«

»Ашколсум!»

»Знаш, ђачка посла. Ђак, па ђак... Где закуцам отвара се.«

»Ако, ако, за то се личат. Ех, кад сам и ја бија у това година... леле, леле!»

»А јеси ли онако као ја.«

Македонац успи уснама.

»Не ме питувај. Не је било по гора гидија от како мене. Да питујеш само.«

За овим се са свим упустише у разговор. Македонац припењуни главу уз новајлију, а овај прича ли, прича. Размла-тао се и погама и рукама. А да је прича била нека »пикан-терија«, то би закључио и да нисам чуо предходни разговор. Усветлио Македонац очима к'о пун месец... А за све време но-вајлија непрестано наручује вино, и пију.

Истом они у разговору, а у кафану ступи један такође редак гост. Мало је старији и пунији од новајлије, а обучен као и овај. Приметих да му на два, три места на капуту висе неке сламке.

Овај још с врата угледа »богослова« и упути се право њему.

»Добар вече, побратиме«, повика му весело и луни га по рамену, »како, како, за оно.«

»Па ти знаш, све код мене иде као намазано«, одговори »богослов« и погледа значајно у њега. »Поста Мица попадија.«

»Ама истина.«

»Беше јој сад. Седи да пијемо. А, гле, ја и заборавио да вас упознам. Ово је један мој пријатељ из Македоније, Ване беше ти име?...«

»Неје, Ђорџо.«

»Јес', Ђорџо; а ово је Петар Трипић, правник.«

»А, вије сте от велика школа?«

»Правник«, одговори овај кратко и не гледајући га.

»Е дела, побратиме, једнога »жандара«, рече »богослову«, »да видимо на коме је царство.«

»Можемо, али ако Ђорџе дозволи.«

»Играјте си ви, ич не берите бригу за мене.«

»Е добро, хајде. Келнер, дај педесет и две и једну таблу. А у шта ћемо?«

»Па хајде у литар вина.«

»Хајде.«

Наручише вино и почеше играти. Македонац се нагнуо иза »богослова« па му »кибицује«. Стоји трескање руку о сто и вика: »петица, седмица, двојка, жандар.«

Шта је било не знам, тек од једном у сред игре »прав-ник« скочи и лупи карте о под.

»То је безобразлук«, повика он »богослову«, »ово је већ седми жандар. Само те гледам. Све покраде.«

Али и овај не би лен. Скочи ко варица, па истеже пес-ницом и удари »правника« по сред главе.«

»Стан', да видиш коме кажеш да краде.«

Ударац би још истог часа враћен а разјарени »богослов« дограби столицу и полети на »правника«, који сад наже вра-тима. И ко зна шта би још било, али Македонац скочи и до-чепи »богослова« за руку и задржа га.

»Не, бре, братко«, повика он очајно, »за шчо се тепате?! Турци ли сте, Арнаути ли сте.«

»Пуштај ме, Бога ти твога.«

»Не, бре, братко, не.«

»Правник« излете на врата, али у часу кад Македонац »богослова« пусти овај га из све снаге луни шаком по лицу. Пуче шамар к'о бич.

»Ти ли се нађе да га браниш.«

И полете на Македонца и зграби га преко среде.

Сад наста права битка. Бије Македонац ко маљем, али и »богослов« удара. Пуца песница за песницом.

Једва их раставише.

Ну, као да већ беше »јуначки дух« изневерио »бого-слова«. Чим се осети слободан јурну он на врата као ветар и неста га у ноћи. Чак и штап заборави.

А Македонац седе, да одане и псује шта му на уста дође. Професори извукоше понајвише.

Али кад се случајно маши руком у недра скочи као опа-рен и ривну колико га грло доноси:

»Сат, кеса! Отоше шест наполеона. Леле, леле, леле.«

Био је покраћен. У оној тучи самозвани »богослов« улу-чио је прилику и однео му и сат и паре. Дакле све беше по-сао препреденог коцкара.

Мил.

ИЗ ПОЛИЦИЈСКОГ АЛБУМА.

Разбојничка дружина. Новембра 26. прош. године, још изјутра поче се свет скупљати пред зградом првостепеног лоз-ничког суда. Сваки је хтео да добије место у судској сали, да присуствује јавном суђењу окорелим зликовцима, разбојницима и доповима, који су већ неколико година задавали страх из-весној околини у срезу јадранском, а нарочито селима општине јаребичке.

1. Миливоје

2. Мирно

3. Светозар

4. Милош

Да прво у кратко преставимо читаоцима слике, па ћемо на завршетку рећи коју више о њима.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Пресудом Бр. 14981 и 14982. осуђени су:

1. Миливоје Миловановић из Ступице, општине Јаревичке, за покушај разбојништва учињен у кући Обрада Станишића, земљоделца из Цикота, и над Николом Васиљевићем, из Дворске; за убиство с предумишљајем извршеним над Иконијом, женом Андреје Антонића из Ступице; за крађу стоке Милошу Пантелићу из Д. Недељице и за крађу пушке Миловану Јосићу из Слатине. — осуђен је на смртну казну.

2. Мирко Живановић, звани „Пуја“, из Ступице, за покушај разбојништва у кући Обрада Станишића из Цикота, и убиство извршено над Иконијом женом Андреје Антонића, учињено у друштву са Миливојем, као и за извршену крађу у затвору Алимпију Јездићу, — осуђен је на смрт.

3. Светозар — Цвија Ђукић, из Ступице, за саучешће у убиству над Иконијом и за извршену опасну крађу Алимпију Јездићу, — осуђен је на 20 год. робије у тешком окову.

4. Милош Јанковић, из Ступице, за иста убиства као и Светозар и још за дело убиства над Ђурицом Спремићем, из Ступице, — осуђен је на 20 година робије.

(наставиће се).

ПОТЕРА.

Сима Киперић, родом из Босне, решењем начелника среза поцерског стављен је под суд и у притвор због разбојништва, које је извршио над Љубомиром Танасићем из Мишара. Он је у бегству, па за то поменути срески начелник актом Бр. 13915, моли све полициске власти да га живо потраже и у случају проналаска њему стражарно спроведу. Сима има 25—27 год., високог је стаса, у лицу је пун, плав је, у оделу је сељачком. Он се може спровести и Управи града Београда с позивом на Бр. 30942.

Грујица Поповић, бив. момак код Димитрија Јовановића, лецедера у Г. Милановцу, покрао је разне ствари и еспап своје гази, па побегао. Он има 16 год., средњег је стаса, у лицу пун, има црне очи и црну козу. Наређује се тражење. Пронађеног треба стражарно спровести начелнику среза таковог с позивом на Бр. 14219, или Управи града Београда на Бр. 30958.

Цветко Стаменковић, бив. притвореник начелства округа врањског, 9 пр. мца и год. улучио је прилику и побегао из притвора. Он је родом из Турске, има 45—46 год., средњег је стаса, косе проседе, у опште црномањаст, у оделу је сукненом. Наређује се тражење. Пронађеног треба стражарно спровести начелству округа врањског с позивом на Бр. 15944/98. или Управи града Београда на Бр. 30112 од пр. год.

Михаило Петровић, месар, родом из Ковина, решењем кривичног судбеног стола у Белој Цркви, стављен је под суд и у притвор због тешке телесне повреде. По што је Михаило раније побегао из места рођења и по сазнању сада се налази у Србији, а понајпре у Београду, — то г. министар унутр. дела, на молбу оvd. аустро-угарског посланства, наређује свима полициским властима, да Михаила живо потраже и у случају проналаска стражарно спроведу Управи града Београда с позивом на Бр. 30981. Михаило има 43 год., средњег је стаса, дугуљастог лица, загаситих очију, загасито-плаве косе, плавих бркова, браду брије.

Димитрију Ворђевићу, трговцу из Смедерева, ноћу између 22. и 23. прошлог мца непознати лопови извршили су опасну крађу и том приликом однели му: 30 кгр. кафе, 11 кутија сардина, 10—15 кила смокава, 4 кгр. вунице, 30—40 комада разних марама, 20 динара разне врсте дувана, 6 пари папуча, неколико пари опанака и две везе кајиша. Начелство округа подунавског актом Бр. 24752 моли све полициске власти, да лопове с покрањом живо потраже и у случају проналаска њему стражарно спроведу.

Јован Вајић, кошијаш, родом из Аустро-Угарске, извршио је једну просту крађу у Београду и побегао. Он има 30 год., средњег је стаса, црномањаст је, има мале црне бркове. Управа града Београда моли све полициске власти, да Јована живо потраже и у случају проналаска њој стражарно спроведу с позивом на Бр. 31111.

Петар Јовановић, калфа опанчарски, извршио је неколико опасних крађа у Београду и побегао. Он има 17—18 година,

средњег је стаса, црномањаст је, лица дугуљастог, на доњој усни има две мале бубуљице. Управа града Београда моли све полициске власти, да Петра најживље потраже и у случају проналаска њој стражарно спроведу с позивом на Бр. 30198/98.

Начелник среза мачванског, депешом од 5. т. м. Бр. 232 јавља: Овде је ухваћено једно непознато лице, које се издаје за Драгољуба Лићадића из Костајнице у Босни, са пасошем на име Мехмеда Реџеповића из Костајнице. Њему је 34 год., стаса средњег, у опште плав, у оделу цивилном старом, на ногама има опанке. Знакова других нема, писмен је. Пошто је исти посве сумњив, овим се питају власти и појединци, да није овако лице какав злочин извршило.

Павле Топалов осуђеник београдског казненог завода бр. 2605., побегао је из Топчидера са рада, 5. овог месеца у 3 сата по подне. — За извршену

опасну крађу оvd. телалину, Топалов је под 24. Новембром 1897. године, првостепеним судом за варош Београд осуђен на три године робије, и 4. Децембра исте године спроведен је казненом заводу на издржање осуде. Он је и раније осуђиван у Аустро-Угарској за крађе и извршено једно убиство, па по издржаној казни дошао је у Србију да проузми свој занат, мислећи ваљда да му је овде повољније земљиште за то.

Топалов има 47—48 година. Некада је радио по мајданима као раденик, али као што смо раније једном по добивеним подацима навели — то је чинио само онда, кад није имао прилике да окуша своју лоповску вештину.

У прошлогодишњем првом броју на страни 8. ми смо допели слику овога бегунца, и, каква чудна случајност, да му и у овој години такође у првоме броју исту слику донесемо.

Ако до изласка идућег броја Топалов не буде ухваћен, ми ћемо донети и другу, новију слику његову, што смо га последњи пут као осуђеника сликали. Она је крупнија и јаснија од ове.

Управа београдског казненог завода актом бр. 63, моли све полициске власти, да Павла живо у своје кругу потраже и њој стражарно спроведу. Исти се може спровести и Управи града Београда с позивом на Бр. 370.

ТРАЖИ СЕ.

Радојка, сина Милије Лазића, земљоделца из села Удовиче, среза смедеревског, тражи Управа града Београда. Он има 15 год., средњег је стаса, у опште је плав; у оделу је сукненом. Пронађеног треба спровести поменутој Управи с позивом на Бр. 30649.

УХВАЋЕН.

При закључку листа дознали смо, да је побегли осуђеник **Павле Топалов**, чију слику доносимо у потерници данашњега броја, — ухваћен од стране топчидерске полиције у жарковачком мајдану.

Павле је ноћу 6. ов. мес. дошао био у Топчидер и покушао да пробије зграду кафане зване „Бурдџ“ у намери да изврши похару, а можда и какво убиство. Срећом буде примећен и отеран. Доцније мало овај доски неваљалац, поново се вратио и поново покушао да изврши своју опаку намеру... На ларму кафеџије, дотрчи у помоћ један жељезничар и за Павлом који се беше повукао у шуму, испали два револверска метка. „Одите овамо“ викао је зликовац из шуме, претећи уз гадну проврку.

На ларму и пуцањ дотрчи и комесар тончидерске полиције г. Сима Обреновић, са својом жандармеријом. Мудрим распоредом, са 20 жандарма, он учини потеру која му испаде за руком те зликовца ухвати, као што рекосмо у жарковачком мајдану.

Г. Сима заслужује сваку похвалу за показани труд и енергију. Јер, ко зна, каква је несрећа отклоњена, што је зликовац тако брзо пао у клопку.

ЛИЧНИ ОДНОСИ ПОЛИЦ. ЧИНОВНИКА

У недељу 10 Јануара 1899 године, венчаће се у селу Раброву (срез рамски) г. Драгомир О. Михаиловић, писар среза хомољског, са госпођицом Љубицом Ђерком г. Алексе Павловића трг. из Раброва.

Због кратког времена, г. Драгомир није могао послати нарочите позивнице својим многобројним пријатељима и познаницима, с тога их он овим путем позива да му изволе учествовати у овом његовом весељу. — Телеграфске честитке шаљу се: Градиште-Раброво.

Ми с наше стране честитамо младенцима.

ИЗЈАВЕ, ПОРУКЕ И ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА.

Поклон највреднијим повереницима. Уредништво је повезало три комплета „Полицијског Гласника“ за 1898 годину. Бројеви су ових у своје време штампани нарочито на најфинијој хартији. Повез је скупocen и са позлаћеним шарама.

У почетку књиге пред *садржајем* на засебном листу одштампаће се златним словима имена дотичних повереника, којима ове у део припадно.

Ове комплете наменило је уредништво троици повереника, који први у току овога месеца покупе и пошљу целокупну претплату.

Они пак повереници, који су измирили за све своје претплатнике у прошлој години, имају права на повезан комплет. Пошто су многи од њих премештени са службом у друга места, молимо их да нам се јаве, па ћемо им послати. У писму ваља да назове где су раније били.

Повезани комплети, за 1898. у фином повезу, могу се добити у уредништву „Полицијског Гласника“ по цени од 20 динара. Од 1897. год. имамо још два повезана комплета. Цена је 12 динара. Поручбине из унутрашњости шаљу се на доплату.

II. „Полицајац“ са албумом криваца у 79 слика и календаром за 1899. год. послаће се свима оним повереницима који су обрачун за прошлогодишњи измирили. Они пак, који још нису послали новац позивају се овим последњи пут, да најдаље за 10 дана пошљу новац или књиге.

Повереницима у унутрашњости, од којих још писмо добили спискове претплатника за ову годину, шаљемо лист бројно. Молимо их да бројеве брижљиво чувају и да их дају само онима, који ће сигурно бити наши претплатници. У исто време молимо их, да нам што пре пошљу списак претплатника, како би и за њих могли да одштампамо адресе.

У Београду имамо један извесан број претплатника, који нам нису измирили свој дуг за прошлу годину. Њима шаљемо ових дана признанице и молимо их да одмах и без икаквог изговарања новац положе.

Ко болест крије — лека му није...

(Уреднику „Народ. Здравља“). Поводом белешке „Наша Деца“, која је излазила у нашем листу, уредник „Нар. Здравља“ натурао је својим читаоцима један напис, који не одаје ни *ишменост* ни *наученост*. Пре свега, напис је пун правописних погрешака. По правилу, то никако не сме да буде код човека, који се радо отима да буде — уредник. Зна се, истина, да се уредник „Н. З.“ није много бавио књижевношћу. Али је било очекивати, да бар у престоници доктори уредници буду

— *ишмени*. Поред тога, чланак није ни објективан. Г. уредник је мушко, а напис му је испукао — хистеричан. Мисли су му испретуране, више дуга се понављају, једна другу побијају, а речи му испадају неуглађене. Уредник не сме бити што и — пиљар. И ако се силом гура да буде свештеник у храму књижевности, уредник мора на једно пазити: да бар изгледа — *васпитан*. Иначе хоће да осеку прсте. После тога, када се реши да изиграва критичара, треба да зна бројити факта. Није довољно написати: „ништа не ваља, гадно, страшно, треба све спалити.“ Него оно што напада, треба доказима да обори. Иначе, као што је уредник „Н. З.“ писао, раде обични паланачки пискарачи.

Уредник „Н. З.“ може и мрзети „Полицијски Гласник“, из разлога нама непознатих, али у тој зависти и мржњи не сме терати толико, да подмеће и измишља. Њему ће бити без сумње познато, како се у образованоме друштву гледа на — *фалсификаторе*. Па даље, пре него што нападне на туђи *признати рад*, треба да има за собом *своја дела*. Уредник, који у своме животу никада ништа оригинално није написао, и коме је сав рад на једноме лекарскоме листу представљен у рубрици: „ситнице“, „различности“ и т. д., нема ни као лекар ни као управник душевне болнице, ни после толико година, да покаже бар једну озбиљну студију *о душевним болестима у Србији*. Сви млађи лекари, радили су и урадили много у томе правцу. Ми имамо таквих радова и у нашем листу. Осем тога, у лекарскоме друштву редовно се износи поједини случајеви праксе. *Ми до данас још не читасмо и какав год рад нашега доктора уредника.*

Докторов напис изашао је свега на три странице. Али је пун нелогичности. Белешка „Наша Деца“, као што се у њеном уводу наглашава, изрично је намењена — *родитељима*... А доктор се прво чини томе невешт, па пита: за кога се писао онај чланак „Наша Деца.“ Па онда мало доцније, после неколико редова, сам на то питање одговара овако: *Нећемо иорицати, да г. Миленковић има право што обраћа пажњу родитељима да боље припазе на децу како у кући тако и ван ње...*

Тако је докторе! Родитељима је онај чланак упућен. После њих *полицајцима*, а не девојкама и деци. За девојке је намењена „Домаћица“, „Звезда“, „Искра“, „Бранково Коло“ и т. д., а за децу: Чика Јовин „Невен“, „Зорица“, „Српче“ ит. д. И као што је писао мислио, тако га је поштована публика и разумела. Тако га је разумела сва наша штампа, на коју сте ви толико љути, тако су га разумели и наши лекари, правници ит. д. Тако су га разумели ваши највреднији и најглавнији сарадници, јер г. Др. Л. овако завршује своје писање г. Таси: *„Мило ми је, што се твоје оцавање са мојим слаже. Писмо је објективно и веома поучно за сваког писменог... Натераћеш родитеље, да обрате већу пажњу на децу која иду у школу...”* Др. М. професор вели: *Добро је, што то износите. Не треба крити. На нама остаје, да тражимо лека...* Када је белешка почела излазити, поштована старина, наш први криминалиста, бивши професор кривичног права на нашој Великој Школи, у два маха је лично честитао г. Таси. Још много господе професора говорили су о тој теми с писцем и одобрили му онако писање. Јер, *говораху, болести су друштвене као и телесне. Док се не кажу, не могу се лечити.* На ово писање писац је, најзад, позван и самом научном и одличном критиком, која је, узносећи Тасина дела, излазила у књижевним листовима. У „Зори“ за 1896. признати књижевник и критичар овако се отворено обраћа на господин Тасу:

„Г. Таса на једном месту, у одељку XXV., спушта бојажљиво завесу, коју је био намеран задигнути, јер је иза ње тма јада и чемера, и пита оне, који буду писали о овој књизи: *да ли му саветују да задигне ту завесу, те да покаже шта се крије иза ње.* Зола и други нису питали за савет публику кад су хтели да скидају завесу са покривености, коју су били уочили. *И Миленковић треба да зна своју дужност. Нека немилосрдно збере образину злу, где год га је запазио. Јаду и чемеру неће се подражавати. У осталом он и не пише убедљиво за више женске школе, да би своје познанике из помрчине заклањао са њихове недовољне тоалете. Он даје грађу за социологију нашег света, и ту нема места срамежљивости. Најзад, он је данас и једини, који у томе правцу може да даје податке од вредности.* Они што су полазили његовим трагом, заостали су још у почетку. Оскудевало им је двоје: огромна полицијска пракса, у вези са спремом и образовањем, иначе и начин одабирања...”

И верујемо да ће писање г. Тасино показати насигурно и добре резултате. Ми ћемо бити слободни да изнесемо и неколика мињења, која се чују да постану предлози: да се женска послуга прегледа; да се строго пази на јавно женскиње, које се под разним изговорима наставује по свима деловима престонице; да се на надзор деце ван куће обрати боља пажња; да се подигне и зимско забавиште; да се за ђаке оснују нарочите читаонице итд.

Поред осталог, немајући што озбиљније да примети, доктор се почиње и да ачи, па замера писцу што „гејачки“ напада на Запад. Ту га боли. Али докторе! ми верујемо да нам је од Запада дошло свако зло у погледу морала. Једним погледом гледамо тамо сви ми, и господа и гејаци. Доктор је и сувише мали, па и сувише мало познат, да то *оште сриско мињење* обрне на корист, како он вели, — „Швабама.“ Србин и Шваба не могу никако ићи под руку. И ако се доктор озбиљно реши да ту заједницу у своме листу јавно проповеда, разбећи ће му се и оно мало уписаника што их има.

Даље писање докторово показује још мање — начитаности. Он наводи да је данас педерастичја чешћа на Истоку, него на Западу. Доиста, овако непознавање ствари изазива озбиљно чуђење: како је доктор мало читао. У Тасином „Дневнику“ и „Писмима“ изнета је ова брука на Западу. Казато је, а то и сада понављамо, да та појава данас тамо не само постаје обична, него да има и своју литературу, која јавно пише и проповеда: *Die verkehrte Geschlechtsempfindung...* Упућујемо доктора на она силна издавања Max Spohr-a у Лајпцигу... У осталом, то знају и они наши г.г. лекари, који су доиста медицине науку штудирали у *Бечу, Берлину и Паризу.*

Доктор после као и сумња, да ли таквих појава има и у нас. Види се колико као управник једног психијатричног завода прати овакве појаве. Ми га упућујемо да упита судије, који с њиме сваки дан у староме здању у додир долазе, па ће му они потврдити: да се баш ових дана расправљају два таква случаја. Један из Београда, други из Чачка. Не зна се који је страшнији. А сад у недељу, близу електричне фабрике, извршено је у Београду над једним девојчетом од 11 година ужасно зверско срамно насиље, о коме ћемо ми особено говорити.

Доктор помиње и — *фетишизам*. И том приликом постаје фалсификатор. Писац није споменуо фетишизам као „полну разврат“, него као једну *ошасту појаву цокваренога Запада*. Како још тачније о томе мисли писац, доктор ће то видети у књизи: *Јавни морал у престоници...* Нека мало причека, имаће шта читати. А доктор и сам не одриче, да г. Таса уме лепо да напише.

Доктор бајаги пише критику и овако од речи до речи вели: „*да је се писац по многим сигурним знацима судећи служио извесним књигама!!*“. И то хоће да је савесна критика!! „Извесне књиге“, „извесне књиге“... Драги докторе, писци су именовани, све су књиге из твога *фаха*. Као лекару умоболних, на дужности ти је било, да их све прочиташ, и готово, напамет знаш. Када је писац, као полицајац, могао све да прочита, у толико си пре ти требао да их знаш.

Доктор, како је, сиромаш, наиван, те не уме да крије како је и — *засидлив*. Њему је криво, што је *јавно мињење одавно пресудило*: да је г. Таса *искусан полицајац, да лепо пише, и да су његова „сачињења“ веома интересантна за свакога.*

То је права истина. Народ се граби за Тасине књиге, и тако рећи, гута његово писање. Не мислимо да у доктору изазивамо штучање, али, када је изјавио пакост, онда да му и поменемо: да је г. Таса до данас написао **16 ориџинала**. *Шеснаест књига* растурено је у народу у **35.000 егземплара**. Ако доктор томе не верује, нека потражи уверење из рачунских књига: Државне штампарије, на онда и од г.г. Св. Николића, Д. Димитријевића и П. Танасковића, оvd. штампара...

Све ове књиге дочекала је књижевна критика, и сриска и страна, особито симпатичом и најодлучнијим оценама. Нека доктор прочита књижевне листове: Отаџбину, Дело, Зору, Бранково Коло и т. д., па онда Мјесећник, Jahrbuch für Rechtswissenschaft и т. д. Критике су писали: *један доктор права и професор Велике Школе, један доктор права и ректор на страном универзитету, један доктор и професор судске медицине, један доктор философије и професор једне београдске гимназије, један признати наш критичар, један доктор — професор стране велике*

гимназије и т. д. Осим ових књижевних листова још и на тридесет наших и страних политичких новина изнели су и оценили рад г. Тасин, признавши му, да је одличан књижевник и одличан криминалиста. *Па тако је о г. Таси мислило и само уредништво „Нар. Здравља“*, када га је, као полицајца, позвало, да буде сарадник тога лекарскога листа; када му је штампало његову белешку: „Целату или Лекару“; када му је тај рад, као награду, одштампало у 200 комада и т. д. Почињући тај чланак, уредништво „Архива“ и „Нар. Здравља“ вели о г. Таси овако од речи до речи:

„Веома радо уступамо места белешкама једног од најбољих наших криминалиста. Као што ће се видети, материјал је разрађен с особитим обзиром на принципе и методе модерне судске медицине, па с тога је за нас од двострука интереса.“

Пре годину дана г. Таса је уредништву „Нар. Здравља“ не само најбољи криминалиста, него чак и врло добар познавалац модерне судске медицине, а само после годину дана тај г. Таса је истоме уредништву и незналица, и не познаје судско-медицинске ствари.

Боже мој, како се по неки човек у нашем друштву може толико да заборави, па да своју мржњу и пакост тако јавно обелодани.

Доктор помиње пакосно и „искусан полицајац“. Јест, и то стоји. Г. Таса би се радовао, да и за доктора изнесу да је „искусан доктор“. Али тај назив треба делима заслужити. Г. Тасу је оценило јавно мињење по његовим успешним радovima; тако су га рачунали сва г.г. министри, који су у свима тешким случајевима на-њ апеловали.

У осталом, да му то искуство и не признаје, ништа му неће његовој неписменој критици помоћи. У „Тасиним Дневницима“, који излазе већ неколико година, износи се шта је г. Таса радио. И имаће још много што-шта да се изнесе. Баш ових дана, претурајући своју архиву, г. Таса је наишао и на једно писмо брата докторовог, у коме га, после једне тешке катастрофе, позива ноћу, да час пре дође у министарство — пок. Гарашанину на саветовање. Има званичних аката, на којима је Гарашанин својеручно стављао наредбу, да г. Таса истрагу и рад предузме. Први закон о општинама писао је пок. Гарашанин са г. Тасом као секретаром министарства. Ако су хартије Гарашанинове сачуване, паћи ће се у њима г. Тасин рукопис. Ми овде наводимо само Гарашанина, јер је он био и рођак и једномисленик докторов. Али има још пуно писама и хартија, које ће у своје време показати: у каквим је тешким приликама г. Таса позиван био да ради. Ми смо изазвани, са тога нека нам се не замери, што све ово помињемо, као што нећемо да пропустимо нагласити, да је спрема Тасина позната и на страни. Петроградске „Новости“ називљу га „испитаним полицијским чиновником“. „Allgemeine Zeitung“ веле: „ein bewährter Polizeibeamte“. Тако исто веле и „Patria“, „Jahrbuch“ и т. д. Зар смо ми криви доктору што се за-њ не зна ни у — Земуњу, а о г. Таси се пише чак и у Петрограду, Бечу, Минхену и Риму. За доктора се прича да верује у спиритизам. То је довољна оцена за онога, ко у њему хоће да види озбиљна лекара. Али, поред тога, он хоће и да је моралиста. Ну, то је престао бити онога часа, када је се решио да разбара и мисли погађа: шта г. Тасу „дражи“ и „шта он воли“. То је тугаљиво питање. Са њим ми нећемо да „скандализујемо“ наше читаоце, као што је то учинио доктор са својима. Него доктор је, као што се зна, доста комотан. Њега не мори та напаст, да му болесници чешће досађују. Са тога се може у овој строго поверљивој ствари непосредно обратити на г. Тасу. И он ће му одговорити. Доктор треба да зна, да такве ствари не спадају у књижевност, нити се за њих интересује шира публика.

На завршетку молимо читаоце, који доктора познају, да нам не замере, што смо оволико о њему говорили. Ми смо изазвани. И када је доктор у своме листу онако смешним тоном јавно предлагао да се „Полиц. Гласник“ спали, ми уверавамо нашим рачунским књигама, да је се, после таквог његовог апела на народ, *број наших поштованих читалаца умножио.*

Поред осталог, и овај наш одговор увериће поштоване читаоце, да ми разумемо шта је писменост и књижевност, и да смо се, ма да смо недостојно нападнути, знали и умели одбранити само онако, како раде васпитани и учени људи.